

Dédanyáink virágkertjéből*

Felsősfalván, mint minden faluban, sok virágot termesztnek. Ezek dísznövények, amelyeket a ház körüli zöld terület kialakításában tudatosan felhasználnak, amelyekkel a lakás belsőjét díszítik, és amelyeket elsősorban formájukért, színükért, illatukért vagy a velük kapcsolatos kultikus szokásokért, hiedelmekért termesztnek. Bár a falusi közösség funkciói sok tekintetben változtak, a dísznövényekkel kapcsolatos újdonságokat rendszerint ma is számon tartják. Azok is tudják, kinél van meg egyik vagy másik növény, ki hozott addig ismeretlen virágot a faluba, akik egyébként nem virágkedvelők.

A következő **ablakbeli dísznövényeket** termesztik:

Vágási Bertalanné, szül. Parajdi Rebeka, 72 éves: muskátli, csüngő fukszia, vízi fukszia, karácsonyi kaktusz, eszperátusz (aszparágusz), vízvírág (jégcsapvirág), kála.

Szász Zsigmondné, szül. Fülöp Rebeka, 78 éves: pelargónia (muskátli), karácsonyi kaktusz, filodendron, fikusz, kála, kaktusz, gumifa, oleánder (leánder).

Parajdi Sándorné, szül. Parajdi Julianna, 70 éves: különböző csüngő és folyó növények (a nevüket pontosan nem tudja), fukszia, muskátli.

Jánosi Albertné, szül. Györfi Erzsébet, 64 éves: muskátli, majoránna, rozsmaring (rozsmaring), kála, csüngő fukszia, német ibolya, csihányvirág.

Felsősfalvi virágdiszes kerítés

Fotó: P. Buzogány Árpád

Sebe Albertné, szül. Sükösd Juliana, 85 éves: muskátli, különböző kaktuszok és fuksziák.

Cserepes, ládás dísznövények is díszítik a felsősfalvi verandákat:

Vágási Bertalanné: cserepes virágok: csüngő fukszia, vízi fukszia, aszparágusz, pletyka. Ládás virágok: rezeda, piros-fehér viola, flox (phlox, szappanvirág), rozsmaring, betónia (petúnia).

Szász Zsigmondné: cserepes virágok: szegfű és ablakbeli dísznövények. Ládás virágok: rezeda, viola, flox.

Parajdi Sándorné: cserepes virágok: fuksziák, szegfű, ibolya. Ládás virágok: flox, rezeda.

Jánosi Albertné: cserepes virágok: szálvia, petúnia, karácsonyi kaktusz, kigyókaktusz. Ládás virágok: nyári krizántin (krizantém), flox, viola, rezeda, bisszió (román busuioc), szálvia, petúnia.

Tornácon, erkélyen levő dísznövények:

Vágási Bertalanné: muskátli, flox, rozsmaring, csüngő és vízi fukszia, petúnia.

Szász Zsigmondné: rezeda, viola, rozsmaring, aszparágusz.

Parajdi Sándorné: rezeda, fukszia, muskátli (több színben).

Jánosi Albertné: lefolyó piros rózsza, rózsaszín lefolyó rózsza, aszparágusz, lefolyó.

Temetői dísznövények:

Vágási Bertalanné: gyöngyvirág, puszpánt (puszpáng), kalári, kaktusz.

A felsősfalvi református templom karcsú tornya

Fotó: P. Buzogány Árpád

Szász Zsigmondné: begónia, rózsza, parkvirág, őszirózsza, krizántin (krizantém).

Parajdi Sándorné: rózsza, árvácska, szegfű.

Jánosi Albertné: százfű, német-szegfű, úrfirózsza, kontyvirág.

Vannak úgynevezett **vénasszonyvirágok**, illatos levelek, amelyekkel a kezükben az öregasszonyok templomba mennek, vagy a kapu elé ülnek.

Vágási Bertalanné: rozsmaring, vénasszonylapi, rezeda, gyöngyvirág, bécsilapi.

Szász Zsigmondné: vénasszonylapi, rozsmaring, kerek muskátli, gyöngyvirág, szegfű.

Parajdi Sándorné: vénasszonylapi, margitszegfű.

Jánosi Albertné: kerek muskátli, majoránna, izsóp (délig nyíló), zsálya, álkörmös.

Az évszakok váltakozásával párhuzamosan a kerti virágok is változnak évszakonként.

Vágási Bertalanné: tavaszi virágok: hóvirág, árvácska, sárga március, jácint, kápolna, tulipán, nárcisz. Nyári virágok: ciklida (lefolyó virág, piros és rózsaszín, egy szálon több virág csüng), szappanvirág, kisasszonypapucs, harangvirág, mákvirág, gyöngyvirág, májusfa, csipkerózsza, fehér liliom, rezeda, viola, kardvirág, sárga tölcséres, kála, rozsmaring, leánder. Őszi virágok: füzörózsza, dália, kikerics, őszirózsza.

Szász Zsigmondné: tavaszi virágok: hóvirág, jácint, márciuska, boglár, árvácska, kápolna, orgona, tulipán, fehér liliom, jázsmintbokor (jázminbokor), gyöngyvirág, estike. Nyári virágok: kék

krenadin (tk. Grenadin, nyári szegfű, melynek minden szálán több szegfűfej nyílik), nyári dália, begónia, viola, rezeda, gerezdes jégvirág, szászorszóp, labdarózsa, kardvirág, tüzes liliom, zsálya, estike, szegfű. Őszi virágok: török-konty, szálvia, őszirózsa, dália, rózsza, sárga fülemüle, fűzzőrózsa (fűzörözsa), piros tölcseres, hortenzia, krizantém, oltott rózsza.

Jánosi Albertné: tavaszi virágok: kankalin, koronavirág, boglár, árvácska. Nyári virágok: dália, viola, rezeda, labdarózsa. Őszi virágok: basarózsa, dália, őszirózsa.

Régen, ezelőtt 100 évvel kevesebb gondot fordítottak a virágoskertekre. Régebb a kerítést napraforgó kórójából, fűzfavesszőből, venyigéből, tövises ágból készítették. Volt olyan is, hogy kerítés helyett birsalmafavával volt beültetve a ház és az udvar környéke. Ilyen típusú kerítésekre már nincs példa. A virágok termesztésére szánt terület 3-4 m² vagy esetleg egy fél ár volt. A növénytermesztésre szánt terület többi részén zöldeket termesztettek. Veteményes volt, amelyben minden olyan zöltség megvolt általában, ami egy konyha részére szükséges volt.

A virágoskert helye a ház előtt, az ablak alatt, az utca felől volt. Volt eset, hogy a csűr sarkánál. A virágágyás általában négyzet vagy téglalap alakú.

Abban az időben „szépvirágtartók” voltak: Mátyus Etelka, 75 évet élt, Csonta Józsefné, meghalt, Szőke Imréné szül. Engi Rebeka, Oláh Mártonné szül. Lukács Magdolna, Szász Dénesné szül. Szőke Lina, Farkas Vilmosné szül. Kral Rebeka, Oláh Márton.

Vannak virágok, amelyek kihaltak. Egyesek azért, mert nem termesztették: majoránna, kékliliom, mások pedig azért, mert káros hatásuk volt. Pl. a sárga gyöngyina (georgina) azért tűnt el, mert nem termesztették, mivel gyökere mérgező volt, s ha a disznó kitérte és megette, elpusztult.

Vannak kiveszőfélben levő virágok: zsálya – Dósa Károlynénál még van, fűzörözsa – Oláh Józsefnénél még van, rozmaring – Engi Mihálynénál még megtalálható.

Vannak virágok, melyeket nagyon kedvelnek, de vannak olyanok is, melyeket egyáltalán nem kedvelnek. Azokat a virágokat kedvelték általában, amelyeknek jó illatuk volt, szép, megkapó színük, például fikusz, muskátli, leánder, filodendron.

Kevesbé kedvelték a lefolyó virágokat, mivel nagy helyet foglaltak és sok vizet igényeltek. Vannak olyan virágok, amelyekhez szokások fűződtek és azért

*Muskátlik mindenhol
Fotó: P. Buzogány Árpád*

tartották. A krizantémet csak a temetőbe viszik ki, a fehér kálát általában lányos háznál termesztették, mivel a fehér kálából készült menyasszonyi csokor a menyasszony tisztaságát jelképezte.

Egyes növényekhez hiedelmek, valóságos babonák fűződtek. Egyesek azt tartják, hogy a temetőből leszakított virág megszagolása után az egyén elsenyved, mások azt tartják, hogy az illetőnek elmegy a szaglása (nem tud többet szagolni). Ha sok lefolyót tartanak a háznál, bánatot hoz. Az örökzöld fenyőt vagy puszpángot nem jó a jószágon termesztetni, mert az örök bánatot jelent. A rozmaringot nem volt szerencsés lányos háznál termesztetni, mert akkor a lánynak nem lett szerencséje.

Vannak olyan virágok is, amelyeket kivételesen csak temetőbe visznek és csak oda ültetik. Általában azért mert sokáig tartanak, sokáig virágoznak azok a virágfajták.

Az utóbbi fél évszázad gyökeresen megváltoztatta a hagyományos parasztkertek fajösszetételét, elhelyezését. A régi típusú kertek helyét fokozatosan az új, városi, polgári hatást mutató kiskertek foglalják el. Napjainkban a kertet kétfelé osztják, egyik fele a veteményes lesz, másik fele pedig virágágyás. De ebben az esetben is a veteményes van túlsúlyban.

Nagyon sok újonnan betelepített virág van a fiatal menyecskék kertjeiben. Az öregebbek általában megmaradtak a régi virágok mellett. Ezek a virágok, pl. a török-konty, külföldről honosodtak be. Napjainkban a kerítés is modernizálódott, vasból, drótból, lécből készítik.

A kerti virágokat elsősorban azért termesztik, mert szépek és mutatósak,

de díszítő szerepükön kívül egyébre is felhasználják. Egyes virágokat vagy virágok részeit főzésre, másokat pedig gyógykezelésre használják.

Főzésre használják: a zsályát tökfőzelékbe és levesekbe ízesítőnek, a sáfrányt húslevesbe „sárgítósnak”, a gyömbér levesízesítő, a majoránna mindenestől ízesítő, a rozmaringból levest főztek, a rebarbarából levest, kompót készítenek.

Gyógyszerként hat: a zsályát és egérfarkú füvet (máshol: cickafark) teának használják köhögés ellen, a fülemülét almaecetbe teszik, a gyöngyvirág és gyöngyajak szívbetegeknek orvosság, a kaktuszt fülfájáshoz használták, fájós fülbe csepegtették levét, a zsályát fájós fogra tették, a fehér liliomot kezelésre teszik, a rozmaringot kenyérhajjal főzve görcs ellen használták. Mezei árvácskát (amelyet már betelepítettek a kertbe, csak azért mezei, mert onnan telepítették be) meg kell főzni s éhgyomorral két pálinkáspohárral meg kell inni, s megakadályozza a szédülést és rosszulletet.

A kutatás teljességére törekedtem, de az abszolút teljességet nem érhettem el, emiatt valamely adatnak a hiánya egyik vagy másik pontnál nem jelenti feltétlenül a faj hiányát is azon a ponton: lappanghatnak olyan fajok, amelyekről adatközlőimnek nem volt tudomásuk, vagy elkerülték figyelmüket.

Nagy Enikő

* Szerzőnk a gyűjtést 1984-ben végezte.